

maradt a bő tászli, egészen hosszú $\frac{3}{4}$ -es vagy rövid újjat kapott, a hímzés azonban továbbra is megmaradt. Aztán *krézli*¹⁷ kezdtek rávarrni, ami eleinte méterszámra kapható bolti hímzésből készült. Ma már ezt is kézimunka díszíti. Az utóbbi évtizedben már az öregasszonyok sem igen hordanak mást, mint rövid újjú ingvállat, több-kevesebb hímzéssel. Az 1920-as években új variánsként a hímzett vállfoltú ingváll jelent meg, így ennek újja, krézlije és vállrésze egyaránt díszített. Az ilyen darabot aztán csak magában, pruszlik nélkül is lehet viselni.

A férfiingnek az eleje meg a nyaka *kivart*, ahol az *ötikéből*¹⁸ kilátszik. Eleinte csak a gombolás széles pántja volt mintás, ma áterjedt az egész ing elejére.

(Folytatjuk.)

Eckert Irma.

Bokréta erdélyi növénynevekből.

Gyűjtötte és összekötötte: GYÖRFFY ISTVÁN (Szeged).

Jelige: Tibi aras, tibi occas, tibi seriş,
tibi eidem metes...

„Mintha pásztortűz ég őszi éjszakákon...“ úgy lobog fel nékem elmúlt ifjúságom! Derült kedéllyel, gondtalanul gyűjthettem akkor a növényneveket, szóba állottam, kikérdezve, mütogatva minden virágot s jegyezve szorgalmasan a hallottakat. Mert bizony — fájdalom — a magyar növénynevek, mint sok más, mái napig sincsenek összegyűjtve. Parlagon hever a nép nyelvkincese, s idővel majd a feledés sara takarja el a kutató szeime elől e nagy értékeket.

Középjaitai és árkosai BENKŐ JÓZSEF műve¹ a „szógyűjtésnek legbecsesebb forrása“ mondja bold. BORBÁS VINCE.² „A DIÓSZEGIEK³ közölte népies neveknek javarészeiben BENKŐ szógyűjteménye az igazi forrása“. BORBÁS id. cikke egész csomó

¹⁷ *krézli*: a nyak keményített kör-fodra.

¹⁸ *ötike*: a férfiak újjatlan, mellényszerű, de annál hosszabb ruhadarabja. Legtöbbször virágos selyemből készült gazdag díszítéssel.

¹ MOLNÁR János Magyar Könyvházának I. 1783. köt.: 317—432; II. 1784. köt.: 405—432.

² Természettud. Közöny XXX. 1898: 441.

³ T. i. a „Magyar Fűvész Könyv“ Debrecen 1807 c. műre gondol.

régi magyar szerzőt említ,⁴ akiknek művében több magyar növénynevet találunk.

Utolsó évtizedekben igen sokan⁵ buzgólkodtak a növénynevek összegyűjtésében, értékes adatokat is adtak közre tagadhatatlanul.

Sok adat van a különböző nyelvészeti művekben, Szótárakban, Tájszótár-ban és a t. Mindennek az összekeresése azonban nagy munka. Igazán legfőbb ideje lenne, hogy a nép nyelv kincsét összehordjuk már. Hisz' sok növénynév kivész, sok újat vesznek fel, sokat megváltoztatnak, sokat idegen nyelvből ültetnek át (utóbbira van példa cikkemben is). Milyen nagyfokú nemtörődomség ez részünkről! Pld. a román növénynevekkel — lám — rendben vagyunk; csak PANTU művét⁶ veszem elő, s benne megtalálom az erdélyi, bánáti, regátbeli stb. tájszólamokat.

Talán e cikk olvastán kedvet kapnak erdélyi testvéreim a növénynevek gyűjtésére.

Gyűjtéseinknél csak arra ügyeljünk, hogy 1. mindig feljegyezzük a növényneve mellé a helységnevet, 2. minden ismertnek feltűnő nevet is feljegyezzünk; 3. jegyezzük fel azokat a neveket is, amelyek bizony sokszor nem szalonba való kifejezések. Azonban: *Naturalia non sunt turpia*...! az ilyeneket is össze kell szednünk, mert különben ha ezt nem tesszük, akárhány növénynek nem is tudjuk meg a helyes magyar nevét.

*

Hálás köszönetem illesse azokat, akik annakidején szívesen segítettek a növénynevek összegyűjtése munkájában.

*

E most közölt virágszálak már régóta nálam vannak. Most,

⁴ BORBÁS in Term. tud. Közl. XXX. 1898: 441.

⁵ Néhány nevet említek fel csupán az újabb emberöltőtől, akiknek közlése forrásmunkául szolgál: Beke Ödön, Dr. Borbás Vince, Borsos István, Érnyey József, Fekete Lajos, Dr. Fialowski Lajos, Alföldi Flatt Károly, Dr. Gáyer Gyula, Graumann Sándor, Dr. Győrffy István, Halász Árpád, Dr. Hollós László, Dr. Istvánfi Gyula, Jakubovich Emil, Kontúr Béla, Dr. Moesz Gusztáv, Paal Gyula, Prodán Gyula, Szily Kálmán, Wagner János.

⁶ Zach. C. PANTU: *Plantele cunoscute de poporul român*. București 1906: 1—393.

hogy elővettem, bokrétába kötöttem — megüti orrom Erdély virághímese mezeinek bódító illata... Feledhetetlen drága emlékek hosszú sorozata... Lelkem ott bolyong a sokat bejárt havasokon, völgyekben... Szedegetem gondolatban újból a népnyelv kincseit, amelyeket aminő szeretettel gyűjtöttem, kötöttem össze — és hogy tarkább légyen, megtűzdeltem más vidék virágszálaival — olyan szeretettel fogadjátok Ti erdélyi magyarok! Ha szeretettel fogadjátok, akkor neki is álltok és minden vidék magyar növénynevét rövidesen össze is fogjátok gyűjteni, amely munkával roppant sokat tennétek a Tudománynak!

Acer pseudoplatanus: hályog mogyorófa (Kolozsvár).

Achillea millefolium: egérfű (Torda), ezerlevelű fű (Selye), egérfarku fű (Szászfenes), egérorru fű (Szászlóna).

Adonis aestivalis: vadborsó (Szucság; „Jégeső után büdös tüle az egész határ“ — mondják a szucságiak), tyúkszem (Hódmező-Vásárhely), vadborsó virág vagy büdös burjány (Kajántó).

Adonis vernalis: pap töke (Szucság, Bonchida), kaporlevelű virág (Székelykeresztúr), petrezselyem virág (Kolozsvár).

Aesculus hippocastanum: gesztenyevirág (Szucság).

Agaricus gambosus: Szentgyörgy-gomba (Szászfenes).

Agrimonia eupatoria: apró bojtorján (Zircz, Borza vár).

Agrostemma githago: szelid konkoly (Hantháza), konkoly (Szászlóna, Szucság, Kolozsvár).

Ailanthus glandulosa: ecetfa (Hantháza, Arad, Turkeve).

Alcanna tinctoria: báránypirosító (Hantháza).

Alnus glutinosa: egerfa (Szászfenes; disznónak főzik hasmenéskor), cserfa (Szászlóna).

Ampelopsis quinquefolia: vadszöllő (Felsőméra).

Anagallis arvensis: tyúkszem (Turkeve).

Anemone nemorosa: hóvirág (Szászfenes, Székely-Udvarhely, Szucság), dongóvirág (Kolozsvár), berki kökörcsin (Kolozsvár vidéke), kakuk virág (Medesér, Szentmiklós, Szent-ábrahám), kukukvirág (Selye), husvétika (Ürmös), mogyoróalj (Kálnok).

Anemone ranunculoides: kukukvirág (Selye), sárga nyír-alja (Fotos).

Anthemis tinctoria: sárga margaréta (Szászlóna).

Anthyllis vulneraria: borsó virág (Selye), Kati rózsá (Szászlóna), entishti (Kajántó).

Antirrhinum majus: oroszlánszaj (Szucság), tátogató (Zalaszegvár), tátóka (Selye), tátintó (Szászfenes), kék gyertya-tartó (Kék kerti válfaját nevezik így Csikgyimesen).

Aquilegia vulgaris: harangvirág (Kajántó, Szucság, Szászfenes), haranglábvirág (Zalaszegvár), kerti harangvirág (Selye).

Artemisia absinthium: Istenfa (Nagykároly), ürömfű (Bonchida, „ballhát elűzni“ használják; Hódmező-Vásárhelyen pedig a szalmazsákba teszik, hogy a gyerek ágyba ne vizeljen).

Artemisia vulgaris: üröm (Szászlóna).

Arum maculatum: termőfű (Kálnok), kontyosfű (Mohács).

Asparagus officinalis: spárga virág (Magyarbócs, Bonchida); a hajtása: komló (Szászfenes).

Asperula cynanchica: rezgőfű (Szászlóna).

Aspidium filix mas: ördögborda (Szászfenes).

Aster chinensis: engem nefelejts (Szászfenes).

Atropa belladonna: matraguna v. nadragulya (Kolozsvár).

Begonia rex: acsalapu (Kolozsvár), csudafa (Veszprém).

Bellis perennis: peremér (Zalaszegvár), csillagvirág (Tapolca), boglárka (Bonchida), százszorszép (Felsőméra, Kolozsvár), perevirág (Mohács, Veszprém), boglár (Selye).

Berberis vulgaris: madársóska (Szászfenes), segesvári egres (Fogarás).

Bidens tripartitus: kódis tetű (Zalaszegvár).

Biota (Thya) orientalis: rutafa (Szucság, Bonchida, Szászfenes), Istenfa (Kolozsvár).

Boletus edulis: biribi (Szászfenes).

Boletus scaber: túró gomba (Szászfenes).

Brassica napus: rabcsón (Medesér, Székely-Keresztur, Szentmiklós).

Briza media: rezgőfű (Torda), rezgővirág (Szászfenes).

Bryonia dioica: gyűrűvirág (Szászfenes).

Butomus umbellatus: kákavirág (Szászfenes).

Buxus sempervirens: puszpánt (Selye).

Calendula officinalis: fülemüle (Selye).

Calluna vulgaris: erike (Szászfenes; koszorút fonnak belőle).

Caltha palustris: Szentgyörgyi virág (Székely-Keresztur),

lósálata (Tordátfalva, Medesér), békavirág (Bonchida, Kolozsvár), kokuk saláta (Szucság), versengő (Selye).

Campanula-k általában: harangvirág (Selye, Szászfenes), kupica virág (Zalaszegvár).

Campanula patula: mezei harangvirág (Szászlóna).

Campanula persicifolia: harangvirág (Szucság).

Cantharellus cibarius: sárga gomba (Nagykároly), sárga róka gomba (Szászfenes).

Capsella bursa pastoris: kásavirág (Bölön), fakalány virág (Torda), tyúkszem virág (Selye).

Carduus acanthoides: szomár tüvis (Szucság, Szászfenes), tövis virág (Selye), tüvis virág (Bonchida).

Carduus nutans: szamártövis (Mohács).

Carex-levelek: csáté (Szászlóna).

Carex paradoxa: laposfü (Szászfenes).

Celosia cristata: rókafarok (Trencsén), kakastaréj (Felsőméra).

Centaurea cyanus: így virág (Zalaszegvár), kékbuzavirág (Nyiregyháza, Kolozsvár), buzavirág (Méra, Selye, Szászlóna).

Chelidonium majus: kecsketej (Torda), cinodonia (Zalaszegvár), kutyatej (Vargyas, Székely-Keresztur).

Cheiranthus cheiri: viola (Méra), sárga viola (Kolozsvár).

Chenopodium album: paréj (Zalaszegvár), laboda (Fotos, Bonchida).⁷

Chrysanthemum inodorum: vad margaréta (Szászlóna).

Chrysanthemum leucanthemum: Szent János-virág (Szászfenes), tányérvirág (Szind), lengye (Bánffy-Hunyad).

Chrysosplenium alternifolium: sásvirág (Györgyfalva).

Cichorium intybus: cikornya v. nyúlsálata (Szászfenes), kotángkoró (Szucság), katáng (Kolozsvár), kotáng (Székely-Keresztur), kotángkóré (Szászlóna), mályvavirág (Torda).

Clavaria flava: laskagomba (Szászfenes).

Clematis vitalba: iszalag (Zircz, Borza).

Colchicum autumnale: guzsaly üllő (Székely-Keresztur, Szentmiklós, Medesér), guzsalyütő (Selye), őszivirág (Ürmös, Kálnok), őszi kökörccsin (Brassó, Máramaros-Sziget), pücsök-

⁷ Bonchidán a román nép rétes tésztába teszi a szárát.

koma (Mohács), vetővirág (Veszprém), kígyóhagyma (Szászfenes, Magyarbács, Bonchida).

Conium maculatum: bürök (Szászlóna).

Convolvulus arvensis: gyötény (Bonchida, Szászlóna, Zalaszegvár), jövötény (Szászfenes), folyóka (Méra), futó virág (Szucság).

Convolvulus sepium: délig nyító, v. déliglátó (Fotos), déli nyiló (Szucság), déli látó (Sepsziszéntgyörgy), felfutó (Felsőméra).

Coronilla varia: vad lucer (Zircz, Borza), fehér virág (Bánffy-Hunyad), lóminta (Szászlóna).

Corydalis cava: julusza (Székely-Keresztur), dongóvirág⁸ (Kolozsvár).

Corydalis solida: sarkantyú virág (Györgyfalva).

Corylus avellana: fái magyaró (Selye).

Crataegus monogyna: galagonya (Szucság, Selye, Bonchida, Magyarbács), gelegonya (Veszprém).

Cucumis sativus: burbora (Veszprém).

Cuscuta europaea: kosz (Zalaszegvár), fecskefonál (Selye, Vargyas).

Cydonia vulgaris: bis-alma (Szászfenes).

(Folytatjuk.)

Kisebb közlemények, apró megjegyzések.

Sík jég. MÉSZÖLY GEDEON a *sík* szónak, mint jelzőnek 'csúszós' → 'egyenes' jelentésváltozását tárgyalja és Balassa Bálint verseit idézi, hol a *sík* szó 'egyenes' jelentésben fordul elő [„Vitéz próba helye, kiterjedt *sík mező* (Valedixit patriae) SzF I:23]. A 'csúszós → egyenes' jelentésváltozást magyarázva a Nyelvtörténeti Szótár példáit citálja és bemutatja, hogy e kapcsolatot régi magyar könyvek sokat emlegetik (SzF I:17 k.) *Sík jég*-re legrégebb adata 1641-ből van (Tyukodi Márton: József pátriárka 162 o.), a *sikamló jég*, *sikos jég* kapcsolatok későbbiek (1702, 1748). Pedig ugyanazon költőnél, ki a *sík mezőt*

⁸ Az *Anemone nemorosa*-nak is ez a neve, különbség a 2 közt, hogy „amaz (t. i. az *Anemone*) jóféle gyökerű!”